

Heidi Chydenius, (HY) Jarmo Kinos (UTU), Eeva-Leena Onnismaa (HY) & Taina Sillanpää (HY)

Mihin matkalla, suomalainen varhaiskasvatus? Uusliberalismin tuulia ja kotikutoista polkuriippuvuutta

Nykyinen varhaiskasvatusjärjestelmä on rakennettu vuoden 1973 päivähoitolaissa säädetyn työvoima- ja perhepoliittisen päivähoitojärjestelmän perustalle. Päivähoitolain jälkeiset vaiheet ovat sekä vahvistaneet järjestelmän yhteiskunnallista perustaa että heikentäneet ymmärrystä laadukkaan varhaispedagogiikan merkityksestä lapsen oikeutena. Varhaiskasvatus irtautui sosiaalihuollosta vuonna 2013 ja palasi opetushallinnon alle. Sekä varhaiskasvatus että peruskoulu ovat olleet keskeisiä hyvinvointivaltion rakennushankkeita.

Hyvinvointivaltioparadigmaan kiinnittyneessä pedagogiikassa korostuu yksilön ja yhteisön keskinäisriippuvuus ja vastavuoroinen suhde. Yksilöä korostava uusliberalistinen ajattelumalli on kuitenkin voimistunut myös varhaiskasvatuksessa. Ohjaavissa asiakirjoissa yhteisöllisyyteen viittaavia sananvalintoja on ollut 1990-luvulta alkaen niukemmin, yhä enemmän varhaiskasvatuksen nähdään keskittyvän yksilöön ja yksilön ominaisuuksien kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmässä ja pedagogiikassa on alkanut ilmetä samanaikaisesti jopa keskenään vastakkaisia ja eri suuntiin vieviä kehittämissuuntia. Vuoden 2018 varhaiskasvatuslain jälkeisessä ajassa on yhä tunnistettavissa sosiaalihuollollisen polkuriippuvuuden piirteitä, jotka sitovat varhaiskasvatusta jo sivuutettuihin vaiheisiin ja toimintamalleihin horjuttaen laissa asetettua suuntaa. Esimerkiksi lakiin kirjattua koulutuksellisen tasa-arvon edistämistehtävää haastetaan jatkamalla vuosikymmeniä vanhaa koulumaistumisella pelottelua. Pelottelupuheessa ohjattu toiminta, oppiminen ja opettaminen asetetaan vastakkain leikin ja lasten omaehtoisen toiminnan kanssa. Samaan aikaan on noussut huoli kielellisten taitojen, lukutaidon ja käden taitojen heikkenemisestä. Näiden pohja luodaan nimenomaan varhaiskasvatuksessa.

Uusliberalistiset ihanteet ja sosiaalihuollollinen polkuriippuvuus kohtaavat yksityisissä, voittoa tavoittelevissa varhaiskasvatusyrityksissä. Perusopetusta ei voi järjestää voittoa tavoittelevana liiketoimintana. Varhaiskasvatusta kuitenkin voi edelleen järjestää sosiaalipalvelujen tapaan liiketoimintana, vaikka se on ollut vuodesta 2013 alkaen osa koulutusjärjestelmää. Tarkastelemme varhaiskasvatuksen 2020-luvun ilmiöitä ja kehityssuuntia sekä markkina-ajattelun että sosiaalihuollollisen polkuriippuvuuden luomien jännitteiden ja ristiriitaisten odotusten muodostamassa kehikossa. Pohdimme varhaiskasvatuslaissa asetetun suunnan vakautta ja koko järjestelmän tulevaisuuden näkymiä.